

29.01.2014

Valtioneuvoston kanslia
Snellmaninkatu 1 A
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite VNK 012:00/2013

Asia **Opetus- ja kulttuuriministeriön tutkimussuunnitelma 2014 ja tutkimus-
tarpeet**

Ministeriö lähettää oheisena vuotta 2014 koskevan tutkimus-, selvitys-, ennakointi- ja arviointitoimintansa suunnitelman sekä alustavat ehdotukset siitä, millaisiin teemoihin valtioneuvoston päätöksentekoa tukevaa rahoitusta tulisi suunnata.

**I Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksentekoa tukeva tutkimus-, enna-
kointi-, arviointi- ja selvitystoiminta vuonna 2014 (Liite 1)**

Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänä on huolehtia tulevaisuuden osaamis- ja luovuusperustasta. Toiminnan painopisteinä ovat hallitusohjelman ja hallituksen linjausten mukaisesti köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen, julkisen talouden vakauttaminen sekä talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen osaamisen ja luovuuden keinoin. Vuonna 2014 toimintapolitiikan valmistelua ja päätöksentekoa tukevaa tutkimus- ja selvitystoimintaa suunnataan näille painoaloille. Tutkimusten ja selvitysten aiheina ovat mm. koulutuksen tasa-arvon toteutuminen, luovat alat, väestön liikunnan edistäminen, tutkimustoiminnan laadun ja vaikuttavuuden kysymykset sekä nuorison arvot, asenteet ja elinolot. Kaikilla ministeriön toimialoilla kiinnitetään erityistä huomiota päätöksenteon tietopohjan vahvistamiseen, toiminnan laatuun ja vaikuttavuuteen, jota pyritään mahdollisuuksien mukaan arvioimaan myös empiiristen aineistojen avulla.

II Ehdotus valtioneuvoston yhteisellä rahoituksella toteutettavien hankkeiden teemoiksi

1. Tasa-arvo- ja osallistuminen

Tasa-arvoinen ja korkealaatuinen koulutus ja korkea osaamistaso on ollut Suomen keskeisiä menestystekijöitä ja kasvun kivijalkoja vuosikymmenien ajan. Suomessa on kannettu huolta siitä, että kaikki lahjakkuusreservit tulevat käyttöön. Suomessa onkin onnistuttu yhdistämään innovaatioiden edistäminen ja väestön laaja mobilisointi työ-

markkinoille. Koulutusta koskevat indikaattorit ovat nostaneet Suomea ranking-listoilla ja vertailuissa talouden ja yhteiskunnan eri sektoreilla.

Uusimmat kotimaiset tutkimukset ja kansainväliset vertailut (PISA, PIAAC) ovat kuitenkin tuoneet esiin huolenaiheita. 2000-luvun alkupuolen oppimistulosten positiivinen kehitys on kääntynyt laskevaan suuntaan. Suomalaisnuorten lukutaito on heikentynyt ja kiinnostus lukemista kohtaan vähentynyt. Heikkojen lukijoiden osuus on kasvanut, samoin kuin tyttöjen ja poikien ero lukutaidon osaamistuloksissa. Koulujen välinen vaihtelu oppimistuloksissa on lisääntynyt. Myös matematiikan alueella näkyy huolestuttavia merkkejä. Peruskoulun yhdeksännen luokan oppilaiden osaamisen taso on laskusuunnassa kaikilla matematiikan osa-alueilla. Oppimistulosten kokonaistason lasku sekä eriytyminen heijastavat laajemmin yhteiskunnallista eriarvoistumista. Huomionarvoista on, että samalla kun erot ovat kasvaneet, taso näyttää laskeneen kaikissa ryhmissä niin heikommin kuin parhaiten menestyvien joukossa.

Aikuisten osaamista mitannut PIAAC-tutkimus antoi samansuuntaisen viestin: Suomalaisen osaaminen oli huipputasolla, mutta tuloksemme perustui samojen ikäryhmien menestykseen kuin aiemmissa koulutusvertailuissa. Sen sijaan nuorimmissa ikäryhmissä oli huomattavassa merkittävä osaamistason heikkeneminen.

Lasten ja nuorten kannalta huolestuttavaa on, että vanhempien koulutustausta ja kulttuurinen pääoma vaikuttaa yhä enemmän paitsi koulutusvalinnoissa ja koulutuksessa menestymisessä myös harrastustoiminnassa ja muussa itsensä toteuttamiseen tähtäävässä toiminnassa. Mm. liikuntaharrastamisessa harrastusmaksut ovat nousseet niin korkeiksi, että vähävaraisilla perheillä ei ole niitä varaa maksaa. Kodin vaikutus näkyy myös esimerkkivaikutuksena sekä tietämyksen ja aktiivisuuden asteena harrastuksiin hakeuduttaessa. On siksi tarpeen selvittää koulutuksessa, harrastustoiminnassa ja muussa itsensä toteuttamiseen tähtäävässä toiminnassa tapahtuvat samansuuntaiset lapsia eriarvoistavat vaikutukset ja niiden yhteisvaikutus. Kokonaisvaltainen lasten ja nuorten elämäntodellisuuksien tarkastelu tasa-arvon toteutumisen perspektiivissä antaisi aineksia myös nuorisotakuun toimenpiteiden tarkempaan kohdentamiseen.

Tasa-arvo -teemaa jäsennettäisiin mm. seuraavilla tutkimuskysymyksillä:

- Miten koulutuksella tuetaan pienen kansakunnan hyvinvointia ja menestystä globaalissa avoimessa maailmassa?
- Miten pienen maan rajalliset voimavarat saadaan hyödynnettyä mahdollisimman tehokkaasti? Miten varmistetaan, että nuori valitessaan vapaasti ei voi valita itseään ulos (vrt. toisen asteen tutkinnon välttämättömyys työmarkkinoille osallistumisen kannalta)?
- Miten tasa-arvoinen korkealaatuinen elinikäistä oppimista korostava koulutus on vaikuttanut ja vaikuttaa talouden toimeliaisuuteen ja uusiutumiskykyn?
- Miten lasten elinolot ja heidän kotiensa sosioekonominen asema vaikuttavat lasten kehittymismahdollisuuksiin? Millaisia eroja tyttöjen ja poikien välillä on?
- Millaiset erilaiset tekijät vaikuttavat lasten ja nuorten elämään (kouluttautumiseen, harrastamiseen, hyvinvointiin ja terveyteen, osallistumiseen ja osallisuuteen) ja sen mahdolliseen eriarvoistumiseen ja millaisia yhteisvaikutuksia näillä tekijöillä on? Millaisia eroja tyttöjen ja poikien välillä on?

- Millaisia alueellisia eroja on, ja miten ne ovat kehittyneet viime vuosina; mitkä tekijät ovat edistäneet tai estäneet sosiaalista koheesiota yhteiskunnassa erityisesti lasten ja nuorten näkökulmasta (mm. kuntien palvelutarjonta, asuinalueiden eriytymiskehitys)?
- Eri vaiheissa tapahtuman puuttumisen merkityksen koulutuksen tasa-arvolle? Varhaiskasvatuksen rooli? Oppilaanohjaus? Siirtymät eri asteiden välillä?
- Millaisin uusin toimin ja politiikoin osallisuutta ja osallistumista voitaisiin edistää (erityisesti poikkihallinnollisen yhteistyön esteet ja mahdollisuudet, kehitysvaiheisiin ja siirtymiin liittyvät arviot)?

2. Luovan talouden politiikka ja digitaalinen palvelutalous

Uuden kasvuteorian mukaan talouskasvu on kehittyneissä maissa seurausta tiedon, osaamisen ja luovuuden tyyppisistä tekijöistä. Luovan talouden kehittäminen on Suomenkin mahdollisuus edistää elinkeinoelämän rakennemuutosta ja yhteiskunnan rakenteiden kehittymistä sekä turvata työllisyyttä ja hyvinvointia. Luovan talouden toiminnot edustavat ja edellyttävät korkeatasoista ja monipuolista luovaa osaamista sekä yksilö- että yhteisötasolla. Luova talous on innovaatiointensiivistä ja mahdollistaa innovaatioiden laajan hyödynnettävyyden. Sen kehittäminen on myös kestävän kehityksen tavoitteiden mukaista (vihreä talous), koska se kohdistuu merkittävilta osin aineettomiin palveluihin ja kulutukseen.

Luovan talouden politiikka on aineettoman arvon luonnin politiikkaa. Se koskee OKM:n toimialoja mutta läpäisee useat muutkin toimialat ja niiden rajapinnat. Sen kehittämisen mahdollisuudet asettavat haasteen koko yhteiskuntapolitiikkaa koskevalle ymmärrykselle ja organisoinnille. Uuden kasvuteorian valossa voidaan esittää teesi, jonka mukaan se, että näihin päiviin saakka ulottuva teollinen ja taloudellinen kehitys toteutui nykyisestä poikkeavissa olosuhteissa, selittää niitä vaikeuksia, joita kohtaamme, jos emme ota riittävästi huomioon uuden kasvun lähteitä ja edellytyksiä.

Luovan talouden kehittämisen haasteet lomittuvat yhteen digitaalisen palvelutalouden kehittämisen kanssa. Digitaalisten sisältöjen ja niiden ympärille rakentuvien palveluiden kansainvälinen kauppa kasvaa nopeammin kuin tavarakauppa. Digitaalisten sisältöjen ja palveluiden kauppaan kuuluvat mm. musiikki, elokuvat ja muut audiovisuaaliset sisällöt, kirjallisuus, mediataide/kuvataide, esittävä taide, tietokannat ja tietokoneohjelmat, animaatiot ja pelit. Nämä kaikki ovat työvoimaintensiivisiä aloja. Niiden kauppa on kokonaisuudessaan aineettomien oikeuksien, erityisesti tekijänoikeuksien, kauppaa.

Digitaalisten sisämarkkinoiden toimivuuden parantaminen on luovan talouden ja siihen perustuvan uuden kasvun suurin yksittäinen haaste ja mahdollisuus; digitaalisen markkinan toimivuuden vaikutus voisi olla EU-komission arvion mukaan seuraavien 8 vuoden aikana 5 % BKT:stä. Suomi voi olla vahva Euroopan digitaalisilla sisämarkkinoilla, jos kansalliset digitaaliset markkinat toimivat. OKM voi vaikuttaa luovaan talouteen luovien sisältöjen tuotannon ja levittämisen edistämiskeinoilla, mm. kansallisten digitaalisten sisältöjen tuotantoa tukemalla ja vahvistamalla luovien sisältöjen markkinoiden infrastruktuuria digitaalisten sisältöjen lisensiointimarkkinoiden puitejärjestelyillä. Suuri merkitys on sillä, että tekijänoikeusjärjestelmä toimii. Keskeisten kulttuuriperintöaineistojen digitointi, kansallisen digitaalisen kirjaston luominen, digitaalisten aineistojen pitkäaikaissäilytyksen turvaaminen ja kulttuuriympäristötietovarantojen käytön avaaminen yrityksille ja viranomaisille ovat muita keskeisiä toimenpiteitä OKM:n näkökulmasta.

Näiden havaintojen avaamassa perspektiivissä on syytä tutkimuksellisesti selvittää mm. seuraavia kysymyksiä:

- missä määrin luovuus, tieto, osaaminen ja vastaavat aineettomat arvot (intangible assets) ovat saaneet aidon tuotannontekijän ominaisuuksia ja kuinka ne poikkeavat luonteeltaan perinteisistä tuotannon tekijöistä?
- mitä aineettomien arvojen tehokas uusintaminen edellyttää ja mitä aineettoman arvon luonnin edistämisen tavoite tarkoittaa (kulttuurisen) kansalaisuuden toteuttamisen kannalta (tiedot, taidot, luovuus, vaikutusmahdollisuudet, kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma)
- mihin suuntaan Suomen pitäisi lähteä luovan talouden politiikan kehittämisessä ja minkälaisilla toimenpiteillä kehittämistä voitaisiin edistää?
- mitkä ovat luovan talouden keskeiset toimijat?
- millaisia politiikkatason kysymyksenasetteluja luovan talouden edistämisen tavoitteesta nousee?
- mitkä ovat digitaalisen sisältötuotannon rakenteet ja digitaalisten sisältöpalvelujen liiketoimintamallit (tuotannon ja loppukäyttäjän näkökulmat) sekä sisältöjen lisensointijärjestelyt?
- mikä on digitaalisen sisältötuotannon ja sisältöpalveluiden merkitys ja laajuus eri toimialoilla / koko yhteiskunnassa
- miten rajat ylittävät markkinat muodostuvat?
- mikä on digitaaliseen sisältötuotantoon liittyvän koulutuksen ja tutkimuksen rooli (tuottajana tai käyttäjänä) ja millaista koulutusta tarvitaan?
- mikä vaikutus digitaalisen palvelutalouden kehittymisellä on tekijänoikeuspolitiikkaan?

3. Avoin tieto opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin toimialoilla ja kytkeytyminen valtioneuvoston avoimen tiedon politiikkaan

Avoin tieto on noussut kansainvälisesti merkittäväksi tavaksi edistää opetusta, tutkimusta ja kulttuuria ja toisaalta myös lisätä kyseisten toimialojen vaikuttavuutta yhteiskunnassa sekä tukea innovaatiotoimintaa. Avoin tiede laajentaa mahdollisuuksia osallistua tieteelliseen tutkimukseen ja tuoda tarjolle oma kontribuutio tutkimuskysymysten ratkaisuihin. Vastaavasti opetuksen avoimuus voi säästää resursseja ja edistää korkeaa laatua sekä koulutuksen saavutettavuutta. OECD-selvityksissä sekä PSI-direktiivin valmistelun yhteydessä on kartoitettu kulttuuriaineistojen avaamisesta koituvia hyötyjä kansalaisten tiedonsaannille, yritystoiminnalle sekä opetukselle ja tutkimukselle. Kehittämistoimien kohdentaminen ja vaikuttavuuden arviointi tuo esille haastavia kysymyksiä, joihin tulisi pikaisesti saada vastauksia.

Valtioneuvoston periaatepäätös julkisen sektorin digitaalisten tietoi-
aineistojen saatavuuden parantamisesta ja uudelleenkäytön edistämisestä (2011) linjaa, että digitaaliset tietoi-
aineistot ovat avoimesti saatavilla ja uudelleenkäytettävissä. Valtioneuvoston periaatepäätös valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseksi (5.9.2013) puolestaan toteaa, että tiedon käyttöä tehostamalla vahvistetaan päätöksenteon tietopohjaa ja siten parannetaan päätöksenteon laatua ja vaikuttavuutta. Tutkimuskysymyksiä ovat mm. seuraavat:

- Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin toimialat aktiivisina toimijoina tietovarantojen avaamisessa ja hyödyntämisessä. Keskeisten muutosvoimien ja arvoketjujen tunnistaminen ja mallintaminen. (Toimijat, hyödyntäjät, tuottajat, liiketoimintalogiikka jne.)
- Ennakoiva toimintaympäristön muutosanalyysi avointen opetuksen ja tutkimuksen verkkoympäristöjen tarjoamista mahdollisuuksista ja uhista suomalaisille koulutusorganisaatioille. (MOOC, massive online open courses; OER, open educational resources; avoimet tutkimusjulkaisut ja tutkimusdata jne.)
- Tietovarantojen avautumisen tuottamat haasteet ja mahdollisuudet opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietotekniselle infrastruktuurille. (Osaaminen, elinkaarirajattelu, yhteentoimivuus.)
- Tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston tutkimuskäytön (käyttö tutkimuksen kohteena, sisällyttäminen tutkimustuloksiin, tutkimusaineistojen säilyttäminen) markkinavaikutukset kustantajien ja aineistojen tuottajien kannalta sekä hyödyt tieteelliselle tutkimukselle.

4. Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen – case liikunnan vaikutukset

Osallisuuden, osallistumisen, terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ovat nousseet tärkeiksi yhteiskuntapoliittisiksi teemoiksi. Niihin liittyvää tutkimusta tehdään eri näkökulmista mutta haasteina on toisaalta kokonaiskuvan hahmottaminen ja toisaalta tutkimuksellisesti relevanttien ja hallittavien case -tutkimusten tekeminen.

Valtaosa suomalaisista liikkuu riittämättömästi. Ihmiskunnan pyrkimys helppoon ja vaittomaan elämään on vähentänyt kuin huomaamatta arjen fyysistä aktiivisuutta, mikä uhkaa ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Yhteiskunta suosii liikkumista autoilla sekä runsasta istumista tietoteknisten välineiden äärellä, eikä liikunnan aktiivinen harrastaminen erillistoimintoina yksistään riitä väestön hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitoon. Tästä johtuen eri väestöryhmien jaksaminen ja fyysinen kunto ovat keskimääräisesti heikentyneet ja terveyserot kasvaneet. Merkittävimmät työkyvyttömyyden syyt ovat masennus, tuki- ja liikuntaelinvaiat sekä sydän- ja verisuonisairaudet. Ongelman suuruusluokka hahmottuu hyvin monissa viimeaikaisissa tutkimuksissa, joiden mukaan liikkumattomuuden kielteiset terveysvaikutukset vastaavat tupakan tai alkoholin haittavaikutuksia. Terveystieteiden menot ovat kasvaneet noin 60 prosenttia 10 vuodessa. Liikunnallisella elämäntavalla (tai sen puutteella) voi olettaa olevan yhteyden kasvaneisiin terveydenhuoltomenoihin.

Fyysisen aktiivisuuden väheneminen on yksi osa yhteiskunnallisten olosuhteiden suurta muutosta, mistä johtuen yhden toimialan (liikunta) toimin ei voida yksin muuttaa ihmisten elämäntapoja liikunnallisemmiksi. Valtion liikuntaneuvosto arvioi v. 2013 liikuntamäärärahojen kohdentumista eri kohteisiin ja totesi, että liikuntapolitiikan toimilla on onnistuttu tavoittamaan hyvin aktiivisesti liikkuvat mutta ei-tavoitteellisesti liikkuvien aktivointi ei ole tuottanut toivottuja tuloksia. Eri hallinnonalojen toimia ei ole koordinoitu riittävästi yhteen liikunnan edistämistarkoituksessa. Näin myöskään liikunnan terveys- ja hyvinvointivaikutuksia ei pystytä realisoimaan väestötasolla riittävästi. Tarvitaan vaikuttavampia, valtioneuvostotasoisia toimenpiteitä ja rakenteellisia uudistuksia varhaiskasvatukseen, koulun, terveydenhuollon palveluiden ja yhdyskuntasuunnittelun parissa, jotta liikunnallisen elämäntavan perusta saadaan luotua nykyistä laajemmalle osalle väestöstä. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen tulevaisuusselonteossa (2013) todetaan, että *liikunnan edistäminen on integroitava osaksi yhteiskunnallista terveys- ja hyvinvointipolitiikkaa*.

Vaikka tietoa liikunnan ja terveyden välisistä yhteyksistä on tuotettu paljon, liikkumattomuuden ja terveydenhuollon kustannusten yhteyttä on asian kansantaloudelliseen merkitykseen suhteutettuna tarkasteltu hyvin vähän. Päätöksentekijöiltä puuttuu myös tieteellistä näyttöä liikunnan ja etenkin liikunnan edistämiseksi tehtyjen toimenpiteiden kustannusvaikuttavuudesta. Väestön vähäisen liikunnan kansantaloudellisen vaikutuksen on arvioitu olevan miljardiluokkaa mutta em. seikoista tarvittaisiin arvioita pätevämpi tutkimushanke. Liikkumattomuuden yhteiskunnan kustannuksia lisäävä vaikutus perustuu sekä suoriin kustannuksiin (terveydenhuollon käynnin, sairaalapäivät, toimenpiteet, lääkkeet, ennaltaehkäisyn kustannukset) että epäsuoriin kustannuksiin (sairauspoissaolot, tuottavuuden heikentyminen, ennenaikaiset kuolemantapaukset). Enenevästi tarvitaan tietoa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen poikkihallinnollisesta toteutumisesta ja poikkihallinnollisen yhteistyön esteistä. Näihin seikkoihin liittyvä tutkimushanke auttaisi yhtenä case-tutkimuksena kohdentamaan terveyden ja hyvinvoinnin (sekä osallisuuden ja osallistumisen) edistämiseen liittyvää yhteiskunnallista keskustelua ja politiikkatoimenpiteitä.

5. Korkeakoulujen rooli ja profiilit innovaatiopolitiikassa ja aluekehittämisessä

Mikä on korkeakoulujen rooli osaamisperusteisen kasvun ja Suomen kilpailukyvyn ja hyvinvoinnin tukemisessa? Millaista osaamista tarvitaan, kun teollisuus ja toimialat käyvät läpi murrosta, työmarkkinat polarisoituvat ja palvelurakenteita on kestävyysvaajeen kuromiseksi uudistettava radikaalisti? Miten korkeakoulut voivat parhaiten tukea alueiden elinvoimaa ja uudistumiskykyä?

Kilpailukyky rakentuu jatkossa yhä vahvemmin osaamiselle, jonka vahvistamiseen panostetaan eripuolilla maailmaa. Globaalissa kilpailussa menestyminen edellyttää osaamisen ja tutkimuksen korkeaa laatua, riskinottoakin, sekä osuvaa ennakointia; kykyä tunnistaa tulevaisuuden markkinoiden tarpeet ja löytää ratkaisut, joilla tarpeisiin voidaan vastata nopeasti. Tässä korostuu tarve korkeakoulujen profiloitumiselle ja työnjaolle sekä se, että polut tutkimuksesta markkinoille ovat toimivat. Korkeakoulujen tulee yhteistyöhakuisesti kehittää toimintatapoja, jotta osaaminen siirtyy nopeasti työ- ja elinkeinoelämän käyttöön.

Tietotekniikka ja digitalisaatio muuttavat työtä. Tutkimukset antavat jo viitteitä siitä, että työmarkkinat ovat polarisoitumassa myös Suomessa; korkeapalkkaisten tehtävien osuus on kasvamassa, ja myös pienipalkkaisten tehtävien osuudessa on nähtävissä pientä kasvua. Keskiluokka on kutistumassa. Työn sisällölliset muutokset heijastuvat osaamistarpeiden muutokseen ja haastavat korkeakoulut muun muassa kehittämään koulutuksen sisältöjä ja opetusmuotoja. Korkeakoulujen on tuotettava osaajia joilla on kyky tuottaa ja soveltaa uutta tietoa muuttuvassa toimintaympäristössä.

Korkeakoulujen monitahoinen rooli osaamisperusteisen kasvun ja kilpailukyvyn tukemisessa kaipaakin selkeyttämistä. Tutkimuksessa on tarpeen selvittää muun muassa seuraavia asioita:

- Muuttuva työ, työn tekemisen tavat, uudistuvat osaamistarpeet ja muuttuvat oppimismenetelmät: osaamistarveskenaariot ja osaamistarpeiden pitkän aikavälin ennakointi (ml. menetöt, kv. käytännöt), formaali ja nonformaali oppiminen?
- Kuinka korkeakoulut tukevat alueensa innovaatiopolitiikan keskittymiä?

- Polut tutkimuksesta markkinoille (ml. sosiaaliset ja palveluinnovaatiot). Korkeakoulujen ja työelämän väliset tiedon siirtymisen ja vuorovaikutuksen muodot ja mekanismit (ml. ihmisten liikkuvuus).
 - Alustava aikataulu: selvitys valmis alkukeväästä 2015
- Suomen/teollisuuden ja toimialojen rakennemurros ja korkeakoulujen tuottaman uuden tiedon merkitys uudistumiselle: case-tutkimus esim. metsäteollisuudesta tai kaivosteollisuudesta, mahd. myöhemmässä vaiheessa palvelusektorin uudistuminen ja laajeneminen
 - Alustava aikataulu: I vaiheessa valitun/valittujen alojen case-selvitys valmis vuoden 2014 loppuun mennessä, II vaiheessa mahd. selvityksen laajentaminen
- Insenttiivit ja resurssit radikaalisti uutta luovalle tutkimukselle ja innovaatioille?
- Alueiden osaamisprofiilit kansainvälisessä vertailussa?

6. Vapaa-aikatutkimus

Tilastokeskuksen pääjohtaja tiedusteli kirjeellään 5.6.2013 eräiltä ministeriöiltä (ml. OKM) niiden mahdollisuutta rahoittaa vapaa-aikatutkimusta, joka tuottaisi eri hallinnonalojen toimintaa palvelevan valtakunnallisesti edustavan tutkimusaineiston kansalaisten yhteiskunnallisesta, kulttuurisesta ja liikunnallisesta osallistumisesta ja sosiaalisista suhteista. Valtioneuvoston kanslian vastauksen ja ministeriöiden kontaktoinnin perusteella Tilastokeskuksen pääjohtaja on ilmoittanut 25.11.2013, ettei Tilastokeskus tee suunnittelemaansa tutkimusta vuonna 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö oli ilmoittanut, että se voi osaltaan olla rahoittamassa tutkimusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön mielestä on tärkeää edelleen suunnata valtioneuvoston yhteisiä, päätöksentekoa tukevia voimavaroja vapaa-aikatutkimuksen kaltaisiin olemassa oleviin tutkimuksiin, jotka palvelevat monia hallinnonaloja. Ne perustuvat useimmiten pitkiin aikasarjoihin ja kytkeytyvät yhteiskunnan monimutkaisiin muutoksiin. Sen vuoksi valtioneuvoston päätöksentekoa tukevaa TEAS-rahoitusta tulisi suunnata Vapaa-aikatutkimuksen mahdollistamiseksi ja sen käynnistämiseksi v.2015.

7. Rakennusterveys

Rakennusten aiheuttamat terveysongelmat ovat merkittävä kansallinen ongelma. Rakennukset ovat myös mittava kansanvarallisuus, jonka arvoa ja käyttöä (6-10 %:ssa) alentavat rakennusten suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa tapahtuvat virheet ja puutteet.

- Terveellisen rakentamisen edellytyksiä ovat laadukas suunnittelu, käytettävien materiaalien ominaisuuksien ja soveltuvuuden tuntemus, rakentamiseen liittyvien prosessien hyvä hallinta sekä rakentamisen laadun tehokas valvonta ja kaikkien työvaiheiden hyvä ammattiosaaminen. Rakennusten laadukas ylläpito ja tarkoituksenmukainen käyttö varmistavat rakennusten terveellisyyden. Tavoitteena tulee olla, että rakentamisen terveellisyyttä ja hyvinvointia tukeva toimintaperiaate voidaan integroida nykyistä paremmin rakentamista koskevaan suunnitteluun, toteutukseen ja osaamisen kehittämiseen.

- Rakentamisen laatua on pidetty riittämättömänä. On tärkeää selvittää, millä tavalla laatuajattelua ja mittaamista olisi uudistettava/täydennettävä, jotta se tukisi laadukasta suunnittelua, rakentamista ja ylläpitoa.
- Rakentamista tukevaa tutkimus on suhteellisen vähäistä ja hajanaista toimialan laajuuteen ja terveyttä koskeviin vaikutuksiinsa nähden. Siksi tarvitaan valtakunnallista näkemystä siitä, miten tutkimus ja kehittämistoiminta tulee organisoida, ohjata ja rahoittaa. Tätä on korostanut myös eduskunnan tarkastusvaliokunta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on edellyttänyt, että ammattikorkeakoulujen rakennusterveyden koulutuksen kehittämissuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon myös tutkimus- ja kehittämisolosuhteiden parantaminen. Koska toiminta kattaa useita toimialoja, edellytysten luominen ei voi olla vain korkeakoulujen tehtävä.
- Valtioneuvoston päätöksentekoa palveleva selvitys em. asiasta vahvistaisi rakennusalan tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansallisia edellytyksiä.

8. Kokonaiskuva kyberosaamisen nykytilasta ja alan tutkimus- ja kehitystyön sekä innovaatiotoiminnan kapasiteetin kehittämiseen.

Suomen kyberturvallisuustrategiassa (Valtioneuvoston periaatepäätös 24.1.2013) todetaan, että yhteiskunnan turvallisuudesta huolehtiminen on valtiovallan keskeisimpiä tehtäviä, ja yhteiskuntamme elintärkeät toiminnot on pystyttävä turvaamaan kaikissa tilanteissa. Suomi on tietoyhteiskuntana riippuvainen tietoverkkojen ja -järjestelmien toiminnasta ja näin ollen myös erittäin haavoittuvainen niihin kohdistuville häiriöille. Turvallinen kybertoimintaympäristö parantaa Suomen kansainvälistä houkuttelevuutta investointikohteena. Lisäksi kyberturvallisuus on itsessään uusi ja vahvistuva tutkimuksen ja liiketoiminnan alue. Kansallinen kyberturvallisuus ja suomalaisten yritysten menestys ovat yhteydessä keskenään. Kyberturvallisuuteen tähtäävän tutkimuksen, kehittämisen ja koulutuksen toteuttaminen eri tasoilla vahvistaa kansallista osaamista ja Suomea tietoyhteiskuntana.

- Suomessa ei ole kokonaiskuvaa kyberosaamisen nykytilasta eikä siten riittävää pohjaa TK&I-kapasiteetin (osaaminen, infrastruktuuri ja resurssit hallinnonaloilla, elinkeinoelämässä ja tiedeyhteisössä) kehittämiseen.
- Selvityksessä tunnistetaan myös kansallisen ja kansainvälisen tutkimuksen työnjakoa (esim. suhteessa EU Horizon 2020 -tutkimusohjelmiin).
- Kyseisen tutkimustoiminnan kehittäminen liittyy turvallisuustutkimuksen toimeenpano-ohjelmaan ja VN:n TULA-periaatepäätökseen (5.9.2013) valtioneuvoston tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistamiseksi.
- Kokonaiskuvan tuottamiseksi selvitetään kyberturvallisuuteen liittyvän osaamisen ja tutkimustoiminnan kannalta keskeisten osa-alueiden tilanne ja arvioidaan kypsyystaso, erityisenä kohteena korkeakoulutasoisen tieto- ja kyberturvallisuuden koulutuksen sekä tutkimus- ja kehitystyön edistäminen. Samalla varmistetaan kansallisen tutkimustoimintaan liittyvän infrastruktuurin toimintavarmuus ja käytettävyys sekä tietojen luottamuksellisuus, eheys ja saatavuus, mukaan lukien kulttuurin ja tutkimuksen digitaalisten tietovarantojen hallinta ja pitkäaikaissäilytys.

- Selvityksessä edistetään kybertoimintaympäristön kansallista ja kansainvälistä koulutus- ja tutkimusyhteistyötä. Selvityksessä tehdään laajapohjaista yhteistyötä poikki ministeriöiden toimialojen. Potentiaalisina selvityshankkeen osallistujina ovat relevantit hallinnonalat kuten TEM, LVM, VM, PLM, VNK.

Valtioneuvoston kanslian kanssa sovitun mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö toimittaa tässä asiakirjassa mainitun liitteen erikseen maanantaina 3. helmikuuta 2014.

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Neuvotteleva virkamies

Ilkka Turunen

Tiedoksi

Valtiosihteerit
Erityisavustajat
Opetus- ja kulttuuriministeriön osastot ja erilliset yksiköt